

E E N E

ZOOLOGISCHE EXCURSIE NAAR DE ROODE ZEE;

DOOR

P. H A R T I N G.

De opening van het Suez-kanaal heeft den toegang tot de Roode zee zooveel gemakkelijker gemaakt, dat men verwachten mag, dat eerlang de stroom van zoölogen, die zich jaarlijks eenige weken naar de aan zee gelegen plaatsen begeeft om daar de fauna te bestuderen, ook wel een zijtak naar de Roode zee zal afzenden. De Noordzee, de Atlantische Oceaan, de Middellandsche zee zijn reeds zoo vlijtig doorzocht, dat de oogst van nieuwe en belangrijke feiten, hoewel nog geenszins ten einde, toch allengs geringer begint te worden en men mag derhalve veilig aannemen, dat onder de jongere zoölogen er reeds zijn, die verlangend uitzien naar andere, minder doorzochte streken, waar zij ruimere gelegenheid vinden ter voldoening aan hun zucht tot onderzoek en verrijking onzer kennis van het dierlijk leven, zoo als zich dit in de diepte der zee openbaart.

Nu zijn er voorzeker weinige streken, die in dit opzicht eenen rijkeren oogst beloven dan de Roode zee. Zelfs de tusschen de keerkringen gelegen eilanden met hunne koraalriffen, die in elk geval zooveel verder af gelegen en dus moeilijker te bereiken zijn, schijnen voor de kusten der Roode zee in dit opzicht te moeten onderdoen. In den regel toch mag men aannemen, dat de vormenrijkdom der in de zee levende dieren klimt met de warmte van het zeewater. Ten dien aanzien nu overtreft de Roode zee alle andere zeeën. De gemiddelde temperatuur van het water der Roode zee bedraagt ongeveer 26° C., d. i. 8° meer dan die van het water der Middellandsche zee en 4°—6° meer dan die van het keerkringsgedeelte des Atlantischen Oceaans. Het weinige dat men door de onderzoekingen van EHRENBURG e. a. omtrent de fauna

van de Roode zee weet, is dan ook daarmede in overeenstemming en wettigt de meening, dat daar eene rijke mijn op verdere exploitatie wacht.

In het vorige jaar derhalve toen het Suez-kanaal nog niet geopend was, heeft reeds een jong natuuronderzoeker, de heer N. MIKLUCHOMACLAY, die reeds vroeger met prof. HAECKEL Madera bezocht om daar de zeefauna te bestuderen, zich gedurende eenigen tijd op verschillende punten langs de kusten der Roode zee opgehouden. Veronderstellende, dat zijn voorbeeld eerlang door anderen gevolgd zal worden, heeft hij in PETERMANN's *Geograph. Mittheil.*, 1870, p. 124 een beknopt verslag gegeven van zijne bevinding aangaande de meerdere of mindere geschiktheid der verschillende kustplaatsen, om tot tijdelijk oponthoud voor een natuuronderzoeker te dienen. Ziehier wat hij daarvan zegt:

„Daar vooral in de midden-gedeelten van de Roode zee, — van Tor en Ras-Mohamet tot aan de Dahlack-eilanden ter eener en Lohaya en Hodeda aan de andere zijde, — de meeste koraalriffen zijn, zoo komen voor den zoöloog als kustplaatsen inzonderheid Jambo en Djeddah aan de Aziatische en Massaua, Suakin en Kosser aan de Afrikaansche kust in aanmerking. Ik heb al deze plaatsen, — met uitzondering echter van Kosser, — alsook nog verscheidene andere bezocht en zal de voor- en nadeelen van elk in het bijzonder bespreken.

Een verblijf in Jambo-il-Bahr is niet aan te raden, eensdeels uit hoofde van de kleinheid en armoede der stad, anderdeels wegens de roofzucht en vooral het fanatisme der bedoeinen.

Djeddah is verreweg de grootste en schoonste stad aan de kusten der Roode zee. De hier aankomende karavanen van pelgrims uit alle oorden der Mohamedaansche wereld, waardoor Djeddah eene der belangwekkendste steden van het oosten is, hebben er tevens eenen levendigen handel doen ontstaan. Men vindt in Djeddah goede woonhuizen, zelfs van drie of vier verdiepingen, waarin zich een zoöloog gemakkelijk kamers kan huren en het zelfs aan de noodige gemakken geenszins ontbreekt. De haven van Djeddah is een groote ree, die van de opene zee door verscheidene met de kust evenwijdig loopende koraalriffen gescheiden wordt. Aan voorwerpen tot onderzoek kan geen gebrek zijn, want daarvan bieden de koraalriffen, waartoe men met een zeilschuit bij goeden wind in een half tot anderhalf uur geraken kan, eenen rijken voorraad aan.

Een sleepnet is overbodig. Dit wordt vervangen door levendē werktuigen, want de visschers en schippers, die zich ook met de parel-

visscherij bezig houden, zijn voortreffelijke duikers, die een paar minuten onder water kunnen blijven en groote blokken koraal ongeschonden uit de diepte naar boven brengen. Deze manier heeft groote voordeelen voor den natuuronderzoeker. Met een sleepnet kan men slechts brokstukken van koralen ophalen, en zelfs dit zoude niet gemakkelijk gaan, omdat het volk voor die wijze van visschen te traag is en bovendien de in den winter en de lente dikwijls plotseling opkomende rukwinden zeer hinderlijk zijn. Dan zoude men ook, om veel slechtere uitkomsten te verkrijgen, minstens vier maal zoo veel tijd daartoe behoeven, hetgeen in zulke landen, waar het werk slechts op bepaalde uren van den dag kan geschieden, voor het wetenschappelijk onderzoek zeer nadeelig zoude zijn. Elke vijf minuten kan men door twee duikers groote goed bewaarde koraalblokken verkrijgen. Hierbij komt nog, dat men aan deze levende werktuigen, die meestal zeer verstandige menschen zijn, vooraf zeggen kan wat men verlangt. Men kan verzokerd zijn, dat men van elken zoodanigen togt een rijken buit naar huis brengt. Ik bevond, dat de uren kort voor en na zonsopgang de geschiktste voor zulk een togtje zijn. De zee is dan gewoonlijk nog zoo kalm en effen, dat ik het prachtige leven der koraalriffen duidelijk zag en elk ook het kleinste ligchaam kon doen ophalen. Midden op den dag verbieden de hitte en de dan opstekende wind den togt te ondernemen.

Door bemiddeling van een der Europeesche consuls kan men te Djeddah vrij gemakkelijk eene woning vinden. Ook wonen er behalve de Europeesche consuls verscheidene agenten van Egyptische handelshuizen, door wier hulp men zich ook een onderkomen kan verschaffen. Wat de kosten van een iets langer verblijf te Djeddah betreft, zoo schat men deze niet te laag, wanneer men daarvoor per dag (voor woning, eten en een vischschuit) 8 franken stelt, hetgeen dus niet duurder is dan een verblijf in Italië of Sicilië en zeer verschilt van het ongeveer driemaal zoo dure verblijf in Egypte. Het eenige, dat voor den Europeeschen reiziger te Djeddah lastig kan worden, is het fanatisme der Mohammedanen, dat door de pelgrimstogten en de nabijheid van Mekka nog meer gewekt wordt en voor een tiental jaren tot het vermoorden van alle Europeanen heeft gevoerd.

De derde plaats, die voor een verblijf in aanmerking zoude kunnen komen, is Massaua aan de Abyssinische kust, in de nabijheid der landingsplaats (de Ansley-baai) der Engelsche troepen. Het is een kleine,

onaanzienlijke stad, gelegen op een eiland en kan wellicht eenmaal als haven van Abyssinië eene groote beteekenis erlangen. Wanneer de tamelijk rijke fauna van Massaua, welke echter niet veel van die van Suakin verschilt, een langer verblijf waard mogt zijn, zoo maakt toch de hitte (de gemiddelde temperatuur van het jaar bedraagt volgens W. MUNZINGER 31° C. met ter naauwernood 2° dagelijksch verschil) en de zeer verbreide en endemisch heerschende ziekten (dysenterie, schorbuut, koorts), waaraan reeds een zoöloog (dr. HEMPRICH, die in 1825 EHRENBURG op zijne reis vergezelde) bezweken is, deze plaats voor een langer verblijf minder geschikt.

Suakin aan de Nubische kust is eene fraaije, kleine stad, evenals Massaua op een eiland in het verwijde gedeelte van een smalle golf gelegen. Zeer waarschijnlijk is het, dat deze plaats, ten gevolge van een uitgebreider handelsverkeer en betere gemeenschapswegen als markt en haven voor de produkten van Sudan (ivoor, gom enz.) tot grooteren bloei zal geraken. Het verblijf aldaar schijnt gezonder dan te Massaua te zijn, ofschoon ook te Suakin evenals ook te Djeddah en aan andere kustplaatsen der Roode zee zeer dikwijls koorts en dysenterie voorkomen. Behalve het groote huis van den gouverneur of bey, die een zeer aangenaam man is, zijn er te Suakin nog eenige goed gebouwde huizen, waarin een zoöloog zijn studeerkamer vinden kan. De niet veraf gelegen bergen geven gelegenheid tot fraaije uitstapjes, waarbij men echter tegen de roofzucht der bergbewoners op zijne hoede moet zijn. De kleine haven en de riffen op een uur afstands van de ree bieden ruime gelegenheid tot inzameling aan, en het verdient hierbij opgemerkt te worden, dat de fauna der beide kusten, de Aziatische en de Afrikaansche, voor zoo ver de vastzittende dieren (Bryozoën, Korallen, Sponsen) betreft, in weerwil van de naauwheid der Roode zee, elk een eigendommelijk karakter heeft, hetgeen wellicht verklaard kan worden door de heerschende Noord- en Zuiden winden, waardoor sterke stroomingen, dan eens in de eene dan weder in de andere overlangsche rigting, ontstaan en eene vermenging der faunen van beide kusten verhinderen. Echter speelt zonder twijfel ook het verschil der beide kusten in een geognostisch opzicht daarbij eene rol. In elk geval is na een verblijf te Djeddah aan eenen zoöloog nog dat te Suakin, onder de aan de Afrikaansche kust gelegen plaatsen, het meest aan te raden. Wat de overige havens der Roode zee betreft, zoo als Kossier,

Lohaya, Hodeda, zoo zijn deze reeds daarom minder aanbevelingswaardig, omdat men er moeilijker komen kan. Men kan er alleen met groote schuiten, soemboek geheeten, van Djeddah of Suakin heenvaren. De vaart op deze soemboeks is uit hoofde van de geringe zeevaartkundige kennis der Arabieren, de groote onreinheid en den vooraf volstrekt niet te bepalen duur der reis, zeer onaangenaam. Daar echter de desgelijks zeer slecht ingerigte Egyptische stoombooten alleen bepaalde toeren maken, namelijk van Suez naar Djeddah, van daar naar Massaua en somtijds naar Suakin, zoo is men desniettegenstaande genoodzaakt dikwijls van de ongeschikte soemboeks gebruik te maken. Het laat zich evenwel voorzien, dat, ten gevolge van de sterk vermeerderde vaart op de Roode zee na de opening van het Suez-kanaal, ook de middelen tot verplaatsing eerlang zeer verbeterd zullen worden. Ik bezocht nog verscheidene eilanden bij Lohaya, de Dahlack-eilanden, alsmede eenige koraalriffen tusschen Massaua en Suakin, maar al die punten zijn voor een duurzaam verblijf, wanneer men niet enkel verzamelen, maar ook arbeiden wil, wegens gebrek aan woningen en dikwijls zelfs aan voedsel, niet geschikt.

Ten slotte moet ik nog opmerken, dat het, wanneer men geen tolk wil mede nemen, — hetgeen de reis veel duurder zoude maken, — volstrekt noodig is iets Arabisch te leeren spreken en zich voor de reis naar de Roode zee in Egypte vooraf bekend te maken met de daar heersche zeden en gebruiken. Alleen langs dien weg kan men zich voor vele onaangenaamheden vrijwaren.

Dat men uit Europa een goede dosis energie moet mede nemen om niet onder de verslappende hitte te bezwijken en dat men er zich op moet voorbereiden velerlei bezwaren te ondervinden en soms zelfs honger te lijden, spreekt van zelf. Raadzaam eindelijk is het ook zich van eenen zekeren voorraad chinine te voorzien, ter bestrijding van mogelijke koortsaanvallen."

Bij het overnemen van bovenstaande wenken, gegeven door iemand, die als wegbereider vooruit is gegaan en blijkbaar bij die gelegenheid veel ondervinding heeft opgedaan, welke aan degenen, die hem volgen zullen, ten goede kan komen, hadden wij ook het oog op de moge-

lijkheid, dat er onder onze jongere zoölogen ook zullen zijn, die aandeel aan den te verwachten oogst zullen willen nemen. Het spreekt van zelf, dat zulk een togt alleen hun aan te raden is, die moed en volharding genoeg bezitten om aan bezwaren van allerlei aard het hoofd te bieden. Verwende jongelieden, die geen afstand kunnen doen van de gemakken des levens, moeten zulk een togt niet ondernemen. Zij mogen zich alleen bepalen tot het trekken als toerist van hotel tot hotel. Maar voor hen, die het heilige vuur in zich gevoelen, dat drijft tot uitbreiding van het veld der kennis, die niet schromen de gebaande wegen van ons oud Europa te verlaten om in eene voor hen vreemde wereld den voet te zetten, zal een verblijf van eenige weken aan de oevers der Roode zee eene bron van rijk genot zijn, ook dan wanneer zij zich veel zullen moeten ontfeggen, wat het leven te huis veraangenaamt.

Een enkel woord nog tot geruststelling der moeders, die het welligt schrijver dezès mogten ten kwade duiden, dat hij hare zonen opwekt tot een togt, die zoo veel gevaar, vooral van de zijde der dwcepzuchtige Mohammedaansche bevolking, schijnt aan te bieden. Dit gevaar is voorzeker in den loop der laatste jaren zeer verminderd. De Krimoorlog heeft tot in de verwijderdste streken van Arabië de magt der Europeesche wapenen verkondigd. De tuchtiging van Abyssinië door de Engelschen in den persoon van THEODOROS heeft eene heilzame vrees verwekt. De invloed der Europeesche beschaving breidt zich in Egypte al verder en verder uit. En thans, nu de Roode zee slechts eene voortzetting der Middellandsche zee is geworden en dagelijks schepen van alle Europeesche natiën voorbij hare oevers steeven, is eene herhaling der tooneelen, die voor eenige jaren te Djeddah plaats hebben gegrepen, voorzeker weinig meer te vreezen.
